

□

Kunnskapsdepartementet
Forskningsavdelingen
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Vår ref.: Deres Ref.: 200903817-/HPG

Dato: 30.10.2009

Vedr. Retningslinjer for og sammensetning av de nasjonale forskningsetiske komiteer

Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT) takker for oversendelse av brev av 15.07.2009 og er glad for anledningen til å uttale seg i denne saken. Saken ble behandlet i komitémøtet 6.10.2009 og deretter per epost blant medlemmene. På denne bakgrunnen uttaler komiteen seg som følger:

1. Innledningsvis vil komiteen bemerke at man ikke er spesielt fornøyd med en overgang fra ”mandat” til ”retningslinjer”. Sistnevnte uttrykk er brukt med henvisning til forskningsetikkloven og dens forskrifter. Forskningsetikklovens formålparagraf sier: ”Loven skal bidra til at forskning i offentlig og privat regi skjer i henhold til anerkjente etiske normer.” I innledningen til mandatet (av 1990) het det derimot: ”I erkjennelse av at naturvitenskapelig og teknologisk forskning og utvikling stiller oss som enkeltindivider og samfunn overfor en rekke utfordringer av verdimeessig karakter, opprettes en nasjonal forskningsetisk komité for naturvitenskap og teknologi (NENT).” NENT mener at denne siste formuleringen er videre en dagens, og at spesielt den debattskapende funksjonen av NENT, det å problematisere etikken fremfor å løse den, ikke kommer tilstrekkelig frem dersom en bruker uttrykket ”retningslinjer”. Forskningsetikk er mer enn anvendelse av normer.

- NENT foreslår å beholde et ”mandat” fremfor kun å tolke loven via ”retningslinjer”. Det bør overveies å beholde den opprinnelige formuleringen i en lett forandret versjon i innledningen (ny tekst i kursiv): **”...innenfor de aktuelle fagområder. Komiteen er opprettet i erkjennelse av at naturvitenskapelig og teknologisk forskning og utvikling stiller oss som enkeltindivider og samfunn overfor en rekke utfordringer av verdimeessig karakter.”**

2. I den nye innledningen heter det at NENT er en uavhengig instans som arbeider med ”utgangspunkt i de verdier som er felles i befolkningen”. Komiteen er ikke tilfreds med dette, spesielt henvisningen til *felles* verdier (som er problematisk på mange måter).

Videre er det viktig å fremheve at også forskning opererer med et norm- og verdisett som er viktig for NENTs arbeid, bl.a. i forhold til uredelighet. Mange deler oppfatningen at noen normer er grunnleggende for å kunne drive med forskning og moderne vitenskap, uten man samtidig kan påstå at disse normer nødvendigvis er kjente i befolkningen.

- Komiteen foreslår derfor å erstatte dette med følgende uttrykk: NENT arbeider ”...med utgangspunkt i verdier og normer i befolkningen og forskersamfunn...”.

3. Blant arbeidsoppgaver, pkt 2. heter det at NENT skal være et koordinerende og rådgivende organ. Det er uklart for NENT hvem komiteen skal koordinere i denne forbindelse og på hvilket grunnlag dette i så fall skulle skje. Uttrykket gir ikke mening i vår sammenheng.

- Komiteen foreslår å sløyfe uttrykket ”koordinerende” i arbeidsoppgavenes pkt. 2.

4. Blant arbeidsoppgavenes siste pkt. 6 heter det at NENT skal tilstrebe et grunnlag for forskningsetiske prinsipper, ”uavhengig av fagområdenes begrensninger”. Det er uklart for oss hva man her sikter til (spesielt uttrykket ”uavhengig”). Uttrykket reiser tolkningsproblemer. Det man antakelig ønsket å fange inn var at man bør tilstrebe felles forskningsetiske prinsipper på tvers av ulike faggrenser i den grad dette er mulig. Vi mener at dette allerede ligger i forsøket på å finne / identifisere et grunnlag for (felles) forskningsetiske prinsipper. Et slikt forsøk er for øvrig ikke begrenset til samarbeid med andre ”komiteer”. Nasjonalt og internasjonalt finnes det ulike fora der man arbeider med slike spørsmål.

- Komiteen foreslår å erstatte uttrykket ”komiteer” i pkt 6. med uttrykket ”fora”, og å sløyfe hele siste delen: ”uavhengig av fagområdenes begrensninger”.

5. Komiteen vil bemerke at det kan være uklart hvorvidt ”forebygging av vitenskapelig uredelighet” bør nevnes under ”ansvars- og virkeområde” fremfor under ”arbeidsoppgaver”. Det er klart at dette (også) refererer til konkrete arbeidsoppgaver som komiteen må forholde seg til. Etter komiteens mening burde det derfor nevnes blant arbeidsoppgavene, noe som tilsier at det kan sløyfes under II.

- Komiteen mener at ”forebygging av vitenskapelig uredelighet” bør stå under de eksplisitt nevnte arbeidsoppgavene.

6. Etter komiteens mening er de nåværende punktene under III. (Arbeidsoppgaver) dårlig strukturert og av ulik status. Mens noen punkter entydig angir arbeidsoppgaver, er andre punkter kun angivelse av noen virkemidler for å fylle disse oppgavene. Hele avsnittet bør derfor struktureres på nytt.

- Vi foreslår følgende formulering og struktur (nye uttrykk skrevet *kursiv*):

- 1. Komiteen skal holde seg løpende orientert om aktuelle og potensielle forskningsetiske spørsmål innen sitt virkeområde.**
- 2. Komiteen skal være rådgivende instans i forskningsetikk for relevante fagutvalg innen sitt virkeområde.**
- 3. Komiteen skal informere forskere, administrasjonen og allmennhet om aktuelle og potensielle forskningsetiske spørsmål innen sitt virkeområde.**
- 4. Komiteen skal holde andre nasjonale og internasjonale forskningsetiske *fora* underrettet om sin virksomhet, og gjennom samarbeid med slike tilstrebe et grunnlag for forskningsetiske prinsipper.**
- 5. Komiteen skal forebygge vitenskapelig uredelighet innen sitt virkeområde.**

For å ivareta disse arbeidsoppgavene skal komiteen bl.a.:

- avgi betenkninger og utarbeide forslag til forskningsetiske retningslinjer (innen sitt virkeområde);
- uttale seg i konkrete saker som forelegges den;
- minst en gang årlig *avholde et åpent møte*;
- *stimulere til en informert samfunnsdebatt om forskningsetiske spørsmål knyttet til sitt virkeområde.*

7. Forskningsetikkloven spesifiserer at komiteen skal ha lekrepresentanter, og videre ha kompetanse innen relevante forskningsdisipliner, etikk og jus. I forskriften heter det at komiteen skal ha 12 medlemmer og 2 numeriske varamedlemmer.

Komiteen har gjort meget gode erfaringer med lekrepresentasjon. Samtidig viser en del internasjonal erfaring at den ikke-fagspesifikke kompetansen lett kan komme under press under vanskelige og politisk sensitive saker. Komiteen kunne derfor tenke seg at det angis en minimumsrepresentasjon her, og dette kan være én av grunnene til å skrive det inn i mandatet (retningslinjer) for komiteen. Videre har man erfart at representasjon av ulike fagfelt påvirker komiteens arbeidsplaner. Når viktige fagfelt faller ut kan det derfor føre til uheldig skjevhet i komiteen.

- Komiteen foreslår at departementet overveier å spesifiserer medlemskap nærmere, for eksempel ved følgende formulering:

IV. Medlemskap

Komiteen skal ha 12 ordinære medlemmer og 2 numeriske varamedlemmer, oppnevnt av Kunnskapsdepartementet etter forslag fra Norges forskningsråd. Blant medlemmer skal bl.a. følgende fagfelt være representert: bioteknologi, informasjonsvitenskap, nanovitenskap, landbruks- og fiskeriforskning. Komiteen skal ha minst to lekrepresentanter blant sine medlemmer, i tillegg til minst én fra hver av fagfeltene etikk og jus.

Med vennlig hilsen,

(sign.)

Dag E. Helland, Komitéleder

Matthias Kaiser,
Sekretariatsleder